

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1 Sisukokkuvõte

Käesoleva eelnõuga muudetakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadust (edaspidi *aktsiisiseadus*) ja alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seadust.

Aktiisiseadust muudetakse, et tõsta alkoholi ja tubakatoodete aktiisimäärasid. Alkoholiaktsiisi tõsteti viimati 2018. aastal. Alkoholiaktsiisi reaalkäärtus on ajas langenud ning alkoholi kättesaadavus on suurenenud arvestades palga kasvu ja alkoholi hindade muutumist viimastel aastatel. Alkoholiaktsiisi tõstetakse järeval kolmel aastal alates 2024-ndast 5% aastas. Mõõdukas tempos aktiisitõus vähendab piirikaubanduse kasvu riski ning survet suuremale hinnatõusule oludes, kus alkoholi tootmisega seotud kulud on kasvutrendis.

Sigarettide ja suitsetamistubaka aktiisi on tõstetud viimastel aastatel 5% aastas. Nimetatud toodete aktiisitõusuga jätkatakse järneval kolmel aastal alates 2024-ndast 5% aastas. Tubakavedelike (nt e-sigarettide vedelik) aktiis taastus 2023. aastal pärast ligi kahe aastast pausi. Tubakavedelike aktiisi tõstetakse samuti 5% aastas järgmise kolme aasta jooksul. Sigarite ja sigarillode puhul tõstetakse 5% minimaalselt makstavat aktiisisummat. Lisaks tehakse mõned aktiisiseadust täpsustavad muudatused. Sigarite ja sigarillode puhul kehtestatakse maksimaalse jaehinna täpsustamise intervallid, et vähendada erinevate hindade rohkust ning seeläbi ettevõtjate ja maksuhalduri töökoormust.

Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse, millega on kehtestatud maksuregel energiatoodetele aastateks 2024–2027, muutmine on vajalik jätmaks ära eriotstarbelise diislikütuse kavandatud aktiisitõusud. See tähendab, et eriotstarbelise diislikütuse aktiisimääraks jääb 21 eurot 1000 liitri kohta.

1.2 Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja koostas Rahandusministeeriumi maksu- ja tollipoliitika osakonna peaspetsialistid Heidi Vessel (e-post: heidi.vessel@fin.ee; tel: 611 3651) ja Lauri Lelumäes (e-post: lauri.lelumäes@fin.ee; tel: 611 3059). Aktiisitulu hindas Rahandusministeeriumi fiskaalpoliitika osakonna analüütik Meriin Laas (e-post: meriin.laas@fin.ee; tel 611 3115). Eelnõu ja seletuskirja juriidilist kvaliteeti kontrollis Rahandusministeeriumi personali- ja õigusosakonna õigusloome valdkonna juht Virge Aasa (e-post: virge.aasa@fin.ee; tel: 611 3549) ning eelnõu keelelist kvaliteeti kontrollis sama osakonna keeletöötaja Sirje Lilover (e-post: sirje.lilover@fin.ee).

1.3 Märkused

Eelnõuga muudetakse:

- alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse 2023. aasta 13. veebruaril jõustunud redaktsiooni (RT I, 16.12.2022, 23);

- alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seadust (RT I, 14.12.2021, 1).

Muudatuste jõustumine on kavandatud 2024. aasta 1. jaanuarist, eriotstarbelist diislikütust puudutavad muudatused jõustuvad 2024. aasta 1. mail.

Eelnõule ei ole koostatud väljatöötamiskavatsust, sest tegemist on kiireloomulise eelnõuga. Järgmise aasta riigieelarve on pingeline ja vajadus täiendavateks maksutuludeks on suur, seetõttu tõstetakse aktsiisimäärasid alates 2024. aastast. Maksukorralduse seaduse § 4¹ kohaselt peab maksuseaduse ja selle muudatuse vastuvõtmise ja jõustumise vahele üldjuhul jääma vähemalt kuus kuud. Kuna varaseimad eelnõuga kavandatavad maksumuudatused peaksid jõustuma 2024. aasta alguses, on vajalik seadus vastu võtta hiljemalt 2023. aasta 30. juunil.

Aktiisimuudatused on kooskõlas Eesti Reformierakonna, Erakond Eesti 200 ja Sotsiaaldemokraatliku Erakonna valitsusliidu programmiga aastateks 2023–2027. Nimetatud koalitsioonileppes nähakse ette pahede ja tervisealase riskikäitumise maksustamise jätkamist, vältides samal ajal piirikaubanduse kasvu. Samuti nähakse koalitsioonileppe maaelu peatükis ette säilitada põllumajanduses ja kalanduses kasutatavale diislikütusele EL-i lubatud minimaalne aktsiisimäär.

Eelnõu ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga. Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu seadusena vastuvõtmiseks Riigikogus on vajalik poolthääle enamuse.

2. Seaduse eesmärk

Eesmärk on sätestada alkoholi ja tubakatoodete aktsiisitõusud edaspidisteks aastateks, et suurendada aktsiisitulu, vähendada aktsiisi reaalkaalu langust ning mõjutada alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavust kooskõlas alkoholipoliitika rohelises raamatus¹ ja tubakapoliitika rohelises raamatus² sõnastatud suunistega.

Lisaks on eesmärgiks sätestada eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimääraks 21 eurot 1000 liitri kohta, mis on Euroopa Liidus energiamaksustamise valdkonda reguleeriva direktiivi 2003/96/EÜ kohaselt minimaalne lubatud aktsiisimäär põllumajandusele. Eestis on eriotstarbelise diislikütuse lubatud kasutusala täpsemalt reguleeritud vedelkütuse erimärgistamise seaduses. Seda on lubatud kasutada põllumajandustoodete tootmiseks põllumajanduses kasutatavas masinas, traktoris ja liikurmasinas ning kuivatis. Kutselisel kalapüügil on lubatud kasutada aktsiisivabastuse loa alusel kindlaksmääratud koguses eriotstarbelist diislikütust aktsiisivabalt. Seega toetab kavandatav meede põllumajandussektori konkurentsivõimet.

¹ https://www.tai.ee/sites/default/files/2021-04/alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf

² <https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/tubakas/tubakas-ja-seadused>

Tabel 1. Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäära kavandatud tõus vastavalt kehtivale aktsiisiseadusele võrrelduna käesoleva eelnõuga (eurodes 1000 liitri kohta)

	Kuni	Alates			
	30.04.2024	1.05.2024	1.05.2025	1.05.2026	1.05.2027
EDK aktsiis kehtiv	21	107	115	123	133
EDK aktsiis eelnõu	21				

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist. Esimeses paragrahvis sätestatakse aktsiisiseaduse muudatused, teises paragrahvis sätestatakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seaduse muudatused ja kolmandaks paragrahvis seaduse jõustumise aeg.

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse aktsiisiseaduse § 27 lõike 1 punkti 15, et täiendada desinfektantide aktsiisivabastuse tingimust pakendi maksimaalse mahu määratlemisega, mis on kuni 5 liitrit. Kõnealune tingimus vähendab kuritarvitamise võimalusi. Riigihangete dokumentides haiglatele soovitatakse samuti kuni 5 liitrisel pakendis desinfektante.

Eelnõu § 1 punktidega 2–7 muudetakse aktsiisiseaduse § 46 lõikeid 1–6. Alkoholi aktsiisimäärasid tõstetakse kolmel järgneval aastal 5% aastas. Alkoholi kõrgemad aktsiisimäärad 2026. aastani on toodud allpool lisatud tabelis 2.

Tabel 2. Alkoholi aktsiisimäärad aastateks 2024–2026

Alkohol	Aktsiisimäära ühik	2023	2024 (+5%)	2025 (+5%)	2026 (+5%)
Õlu	etanoolisisalduse 1% kohta hektoliitris	12,70	13,34	14,00	14,70
Vein ja kääritatud jook (kuni 6%)	hektoliiter	63,35	66,52	69,84	73,34
Vein ja kääritatud jook (üle 6%)	hektoliiter	147,82	155,21	162,97	171,12
Vahetoode	hektoliiter	289,33	303,80	319,00	334,95
Muu alkohol	etanoolisisalduse 1% kohta hektoliitris	18,81	19,75	20,74	21,78

Eelnõu § 1 punktidega 8–23 muudetakse aktsiisiseaduse § 56 lõikeid 1–5 ja 7, et tõsta tubakatoodete aktsiisimäärasid järgneval kolmel aastal 5% aastas. Sigarettide kavandatavad aktsiisimäärad aastateks 2024–2026 on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Sigarettide aktsiisimäärad aastateks 2024–2026

Aasta	Fikseeritud aktsiis eurodes 1000 sigareti kohta	Proportsionaalne aktsiis	Minimaalselt makstav aktsiisisumma eurodes 1000 sigareti kohta
2023	96,30	30%	160,50
2024 (+5%)	100,50	30%	169,10
2025 (+5%)	106,00	30%	177,70
2026 (+5%)	111,50	30%	186,70

Sigarettide 2024. aastal jõustuva aktsiisimäära arvutamisel on lähtutud 2023. aastaks planeeritud aktsiisisummast. Sigarettide maksudeta hind kaalutud keskmise jaehinna andmete alusel on aastatel 2021 ja 2022 kasvanud 1,5%. Sama kasvuga on arvestatud ka järgnevatel aastatel. Sigarettide maksudeta eeldatavad hinnad ja aktsiisimäära arvutuste aluseks olevad aktsiisisummad on toodud tabelites 4 ja 5.

Tabel 4. Sigarettide maksudeta hinnad

Aasta	Sigarettide maksudeta hind (eurot paki kohta)
2021	0,65
2022	0,66
2023	0,67
2024 (+1,5%)	0,68
2025 (+1,5%)	0,69
2026 (+1,5%)	0,70

Tabel 5. Sigarettide aktsiisisummad

Aasta	Sigarettide kaalutud keskmise jaehinna suhtes arvutatud aktsiisisumma (eurot paki kohta), mis on aktsiisimäära arvutamise aluseks
2023	3,39
2024 (+5%)	3,56
2025 (+5%)	3,74
2026 (+5%)	3,93

Aktiisisumma 3,39 eurot 5%-lise tõstmise tulemusena on 2024. aasta uus aktsiisisumma 3,56 eurot. Aktsiisisumma koosneb fikseeritud ja proportsionaalse määra alusel arvutatud summast. Aktsiisimäära proportsionaalne osa ei muutu, see on 30%.

Aktiisimäära fikseeritud osa leidmiseks arvutatakse sigarettide eeldatav kaalutud keskmine hind. Selleks liidetakse maksudeta hind (0,68 eurot) ja aktsiisisumma (3,56 eurot) ning lisatakse 2024. aastaks planeeritud käibemaks 22%. Arvutuse tulemusena on sigarettide eeldatav kaalutud keskmine hind 5,17 eurot pakk. Nüüd leitakse, kui suure summa aktsiisisummas (3,56 eurot) moodustab proportsionaalne määr (30% jaehinnast). Selleks arvutatakse 30% hinnast 5,17 eurot ja saadakse tulemuseks 1,55 eurot. Lahutades aktsiisisummast (3,56 eurot) proportsionaalse määra osa (1,55 eurot), saame fikseeritud aktsiisisumma paki kohta, mis on 2,01 eurot. Seega on sigarettide uus aktsiisimäär 2024. aastal 100,50 eurot (50x2,01) 1000 sigareti kohta ja 30% sigarettide maksimaalsest jaehinnast. Sigarettide aktsiisimäär edaspidisteks aastateks on arvutatud samal põhimõttel.

Sigarettidelt minimaalselt makstav aktsiisisumma moodustab 95% aktsiisimäära arvutamise aluseks olevast aktsiisisummast. Minimaalselt makstava aktsiisisumma puhul on arvestatud liikmesriikide praktikaga ning asjaoluga, et piirikaubanduse riski vähendamiseks on otstarbekas mõjutada odavamate sigarettide hinnatõusu mõõdukalt. Minimaalselt makstav aktsiisisumma piirab hinna alapakkumist ja kindlustab stabiilsema maksulaekumise.

Sigarite ja sigarillode puhul tõstetakse vaid minimaalselt makstavat aktsiisisummat. Sigarite ja sigarillode kahest komponendist koosnev aktsiisimäär võimaldab kallimatelt toodetelt koguda rohkem aktsiisi ning proportsionaalne aktsiisimäära osa käib kaasas hinnatõusuga. 2022. aasta andmetel on ühe sigari kaalutud keskmine jaehind 6,06 eurot ja sigarillo puhul on see 0,57 eurot. Sigarite kaalutud keskmiselt jaehinnalt makstakse aktsiisi (0,757 eurot) üle 3 korra rohkem, kui on minimaalselt makstav aktsiisisumma (0,211 eurot). Samas sigarillode kaalutud keskmise hinna alusel arvutatud aktsiis on minimaalselt makstava aktsiisisumma piirides. Minimaalset makstava aktsiisisumma tõstmise tulemusena tuleb aktsiisi rohkem maksta eelkõige sigarillodelt. Sigarillode aktsiisitõus on oluline, arvestades, et nende toodete populaarsus võib noorte seas kasvada. Erinevalt teistest klassikalistest tubakatoodetest, ei ole sigarite ja sigarillode maitsestamine EL reeglite alusel keelatud.

Tabel 6. Sigarite ja sigarillode kavandatav aktsiisimäär kuni 2026 aastani

Aasta	Fikseeritud aktsiis (eurot/1000 tk)	Proportsionaalne aktsiis (% maksimaalsest jaehinnast)	Minimaalselt makstav aktsiisisumma (eurot/1000 tk)
2023	151	10%	211
2024	151	10%	222 (+5%)
2025	151	10%	233 (+5%)
2026	151	10%	244 (+5%)

Suitsetamistubaka kavandatavad aktsiisimäärad aastateks 2024–2026 on toodud tabelis 7.

Tabel 7. Suitsetamistubaka aktsiisimäärad

Aasta	Aktiis eurodes suitsetamistubaka kilogrammi kohta
2023	107,00
2024 (+5%)	112,40
2025 (+5%)	118,00
2026 (+5%)	124,00

Tubakavedelike 5% kõrgemad aktsiisimäärad aastateks 2024–2026 on toodud tabelis 8.

Tabel 8. Tubakavedelike aktsiisimäärad

Aasta	Aktiis eurodes ühe milliliitri kohta
2023	0,2
2024 (+5%)	0,21
2025 (+5%)	0,22
2026 (+5%)	0,23

Eelnõu § 1 punktiga 23 lisatakse § 62 lõikesse 3 teine lause, et kehtestada tubakatoodete maksimaalse jaehinna teatamisel hinna täpsusaste. Eesmärgiks on vähendada sigarite ja sigarillode erinevate hindade arvu. Kui sigarettide puhul on ligi 28 erinevat hinda, siis sigarillode puhul on 39 ja sigarite puhul lausa 771 hinda. Tubakatoodete hind trükitakse maksumärgile, kui aktsiis on seotud hinnaga. Erinevate hindade rohkus on suureks halduskoormuseks ettevõtjatele ja administratiivseks koormuseks maksuhaldurile. Kuna sigarettide hinnaerinevusi on oluliselt vähem, reguleeritakse muudatusega vaid sigarillode ja sigarite hindade täpsust. Sigarettidele kinnitatakse maksumärk üldreeglina tootjatehases ja tootjatehasega suhtleb reeglina üks maaletooja. See asjaolu pärsib tohutu arvu sigarettide hindade rohkust. Sigarillodele ja sigaritele kinnitatakse maksumärgid suuremalt jaolt Eestis, mis tähendab, et iga müügikoht saab otsustada endale sobiliku hinna, mis omakorda tingib tohutu arvu erinevaid hindu. Maksimaalse jaehinna täpsuse nõue kehtis Eesti krooni ajal, kui tuli teatada sigarettide hind 0,50 krooni täpsusega. Seoses euro kasutusele võtmisega tunnistati kõnealune nõue kehtetuks. Hinna täpsusastme kehtestamise tulemusena ei saa edaspidi tellida sigarite/sigarillode maksumärke, millele trükitakse hind nagu näiteks 5,99 või 8,05 jne. Hinna 5,9 asemel peab ettevõtja otsustama, kas realiseerib toodet hinnaga nt 5,5 või 6 eurot. Sigarite hindade arvukus on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 9. Sigarite hindade arv 2022. aastal

Hind eurodes	Erinevate hindade arv
Kuni 50	260
Üle 50 – 100	62
Üle 100-200	148
200-300	117
Üle 300-500	110
Üle 500-1000	53
Üle 1000	21

Mida madalam on sigarite hind, seda rohkem on erinevaid hindu ja mida kõrgem on sigarite hind, seda väiksem arv on erinevaid hindu. Hinna intervalliks kehtestatakse 0,5 eurot, kui hind on kuni 10 eurot ning intervall tõuseb 1 euroni, kui hind on üle 10 kuid mitte üle 100 euro. Hinna täpsus tõuseb 10 eurole, kui maksimaalne jaehind ületab 100 eurot. Kõnealuse muudatuse tulemusena eeldatakse hindade arvukuse vähenemist mitmesaja hinna võrra, mis lihtsustab ettevõtja arvepidamist ja vähendab maksuhalduri töökoormust ja kulusid. Muudatus ei mõjuta varem väljastatud maksumärkide kehtivust.

Eelnõu § 1 punktiga 25 täiendatakse seadust §-ga 85²⁰, et näha ette müügipiirangu kohaldamise erisus sigaritele ja sigarillodele. Aktsiisiseaduse § 28 lõikega 4¹ nähakse ette müügipiirang toodetele, mille aktsiisimäär ja maksumärgi kujundus muutub üheaegselt. Müügipiirangu rakendamisega läbi uue kujundusega maksumärgi nõude tagatakse uue aktsiisi kandumine toote hinda hiljemalt kolme kuu möödumisel selle kehtima hakkamisest. Sigarid ja sigarillod on aeglasema müügikäibega tooted, mistõttu võib vana maksumärgiga toodete läbimüügiks kuluda tavapärasest rohkem aega. Nimetatust tulenevalt ei kohaldata müügipiirangut sigarite ja sigarillode aktsiisitõusu korral 2024. aastal. Maksumärkide vahetamine on koormuseks ettevõtjatele ja maksuhaldurile. Järgmise aktsiisitõusu korral 2025. aastal ei ole müügipiirangu kohaldamise erisus vajalik, sest ettevõtjatele jääb piisav aeg aktsiisitõusuga arvestamiseks.

Lisaks müügipiirangu kohaldamise erandile 2024. aastal, ei rakendata müügipiirangut, kui sigaritelt ja sigarillodelt arvatud aktsiisisumma ei muutu minimaalselt makstava aktsiisisumma tõstmise tulemusena. Mõeldud on olukorda, kui aktsiisimäär (fikseeritud ja proportsionaalne) ei muutu, muutub vaid minimaalselt makstav aktsiisisumma. Juhul, kui sigaritelt ja sigarillodelt arvatud aktsiisisumma muutub mitte minimaalse aktsiisisumma tõstmise vaid aktsiisimäära tõstmise tulemusena, siis kõnelaune erand ei kohaldu.

Erisus puudutab eelkõige sigareid. Kuna sigaritelt makstav aktsiisisumma on keskmiselt üle kolme korra suurem minimaalselt makstava aktsiisisumma suuruselt ja minimaalse aktsiisisumma tõstmise tulemusena (5%) sigaritelt makstav aktsiisisumma paljudel juhtudel ei muutu, siis puudub mõte piirata vana maksumärgiga sigarite müüki uue aktsiisisumma maksmise eesmärgil. Nii näiteks võib vana maksumärgiga sigarit või sigarillot müüa 2025. aastal, kui maksimaalne jaehind ühe sigari või sigarillo kohta on vähemalt 0,83 eurot. Kui ühe sigari hind on 0,83 eurot, siis see tähendab, et tootelt on makstud aktsiisi 0,234 eurot, see on kooskõlas minimaalselt makstava aktsiisisumma suurusega. Kui hind jääb alla 0,83 euro ühe sigari või sigarillo kohta, siis on tootelt makstud vähem aktsiisi, kui oleks pidanud uue minimaalselt makstava aktsiisisumma alusel ning toode peab olema varustatud uue maksumärgiga.

Lõikes 2 nähakse ette võimalus müüa tubakatooteid üle maksumärgile trükitud maksimaalse jaehinna. Sigarette, sigareid ja sigarillosid ei ole aktsiisiseaduse alusel lubatud müüa kõrgema hinnaga, kui on maksumärgile trükitud, sest selle hinna alusel on makstud aktsiisi. Sigarette, sigareid ja sigarillosid, mis on tarbimisse lubatud 2023. aastal (kehtib käibemaks 20%), lubatakse muudatusega müüa kõrgema hinnaga maksumärgile trükitud hinnast seoses käibemaksumäära tõusuga 22%-le. Jaehind võib kõrgem olla uue ja vana käibemaksusumma erinevuse võrra. Näiteks kui 2023. aastal lubati tarbimisse sigarette jaehinnaga 5 eurot, mis sisaldab käibemaksu määraga 20%, siis 2024. aastal võib maksumärgile trükitud 5 eurost hinda ületada kuni 0,09 eurot, mis teeb kasvaks 1,8%. Jaehind 5 eurot sisaldab käibemaksu summas 0,83 eurot, kui käibemaks on 20%. Kui käibemaksuta hinnale, mis 5 euro korral on 4,17 eurot, lisada käibemaks 22%, siis on tulemus 5,09 eurot.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse ning teiste seaduste muutmise seadust, jättes sellest välja eriotstarbelise diislikütuse aktsiisitõusu sätteid (1. mail aastatel 2024–2027 aset leidma pidanud aktsiisitõususud). Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muudatusega³ langetati 2020. aasta 1. maist algselt kaheaastaseks perioodiks elektri- ja teatud kütuste aktsiisimäärasid. Määrade langetamise eesmärk oli leevendada COVID-19 viiruse levikust tingitud kriisi mõjusid kütuse tarbijatele ja kergendada majanduslikku toimetulekut. 2021. aasta lõpus võeti vastu seadus, millega nähti ette alates 2023. aasta 1. maist nelja-aastane kütuse- ja elektriaktsiiside lauge taastamine kriisieelsele tasemele. 2022. aastal võeti vastu seadus, millega 1. mail 2023–2026 aset leidma pidanud aktsiisitõususud lükati aasta võrra edasi, et saavutada aktsiisimäärade kriisieelne tase 2027. aastal. Eelnõuga säilitatakse eriotstarbelise diislikütuse aktsiis 21 euro tasemel kütusele, mida kasutatakse põllumajandustoodete tootmiseks põllumajanduses kasutatavas masinas, traktoris ja liikurmasinas ning kuivatis.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõu ei sisalda uusi termineid.

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/121042020001>

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõus toodud aktsiisimäärad on kooskõlas aktsiisi alammääradega ja aktsiisi kehtestamise põhimõtetega Euroopa Liidus.

Eriotstarbelise diislikütuse kontekstis vajab märkimist, et 2021. aasta 14. juulil esitas Euroopa Komisjon kliima- ja energiaalaste õigusaktide paketi koosseisus ka ettepaneku energiamaksustamise direktiivi 2003/96/EÜ muutmiseks. Eesti seisukohad direktiivi eelnõu kohta kiitis Riigikogu heaks 2022. aasta jaanuaris. Euroopa Komisjoni üks olulisemaid eesmärgi on luua energiatoodete aktsiisi alammäärades sisemine loogika. Selleks soovitakse aktsiisimäärade struktuur muuta täielikult energiasisaldusel põhinevaks, et see oleks väljendatud eurodes energiatoodete alumise kütteväärtuse kohta. Eelnev annaks maksustamisel eelise säästlikele ja vähese CO₂ heitmega kütustele. Praeguses seisus ei ole arutelude kestvus ega direktiivi eelnõu heakskiitmine prognoositav, tõenäoliselt ei juhtu see järgmise poolaasta jooksul. Eestis on kehtiv aktsiisimäär eriotstarbelisele diislikütusele 21 eurot 1000 liitri kohta ehk 0,6 eurot gigadžauli kohta. Energiamaksustamise direktiivi eelnõus on väljapakutud aktsiisimääraks alates direktiivi jõustumisest põllumajandusele 0,9 eurot gigadžauli kohta. See tähendab, et energiamaksustamise direktiivi eelnõu jõustumisel tuleb ka Eestis eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäära umbes 50% võrra tõsta.

6. Seaduse mõjud

6.1. Kavandatud muudatus: alkoholi aktsiisitõus aastatel 2024–2026

Kaasnev mõju: mõju majandusele ja tervisekäitumisele

Sihtrühm: alkoholi käitlejad ja tarbijad

Mõju ulatus:

Eestis on 2022. aasta andmetel 107 alkoholitootjat ja 225 alkoholiaktsiisi maksvat äriühingut. Eestis toodetakse rohkem lahjasid alkoholseid jooke kui kangeid. Õlle tootmismahut liitrites on ligikaudu 75% kogu alkoholitoodangust, muud lahjad alkoholseid joogid moodustavad 18% ja kange alkohol 7%. Kange alkoholi toodangust moodustab 65% viin. Õlle puhul on üle 90% toodangust lahja õlu. Eesti Konjunkturiinstituudi (edaspidi *EKI*) koostatud aastaraamatu „Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 2022“ andmetel suurenesid 2021. aastal alkoholsete jookide kõigi liikide tootmismahud, samas suurenes ka eksport. Alkoholi ekspordikäibest moodustab suurema osa kange alkohol (kasv 2022. aastal võrreldes 2021 aastaga 10%), sellele järgneb õlu (+2,7%), siis muud lahjad alkoholseid joogid (+16%) ja viinamarjaveinide reeksport (+26%). Alkoholi viiakse suuremalt jaolt Lätti, Leetu ja Norrasse. Alkoholi müük Eestis kasvas 2021. aastal 141 miljonile liitrile 134 miljonilt liitrilt 2020. aastal.

Aktsiisitõusu mõju hindamisel ei ole käitlejaid, sh tootjad, tarbijatest eraldi käsitletud, sest mõju on teineteisega tihedalt seotud. Alkoholi aktsiisikoormust kannab tarbija. Lihtsustatult öeldes kannab ettevõtja (sh tootja) eelarvesse aktsiisi, mille on saanud tarbijalt toote müümisel. Seega on mõju tootmisele seotud mõjuga tarbimisele.

Rahandusministeeriumi tellimusel AS PricewaterhouseCooper Advisors poolt tehtud analüüsis „Aktsiisipoliitika riskid, võimalused ja mõju majanduskeskkonnale piirikaubanduse tingimustes“ jõuti järeldusele, et tarbimise piiramiseks, aktsiisitulude kasvuks ja ettevõtlusele suuremat sorti negatiivsete mõjude vältimiseks on tulemuslikum tõsta aktsiise vähehaaval ja

stabiilselt. Kolmeks aastaks kavandatud 5%-lise aktsiisitõusuga järgitakse seda mõtet. Aktsiisipoliitika riskide analüüsi andmetel langes aktsiisitõusude tingimustes 2017. aastal viina tootmine 41% võrreldes 2014. aastaga, siidri puhul oli langus 58%, samas linnaseõlu tootmismahd perioodil 2010–2015 kasvas 2% ja aastatel 2015–2017 langes 2%. Märkimisväärne on, et kui 2017. aastal võrreldes 2015. aastaga tõusis muu alkoholi aktsiis 26% ja õlleaktsiis 115%, siis samal perioodil kasvas vaatamata aktsiisitõusule alkoholitootjate arv 46-lt 72-le ning käesoleval ajal on see arv üle 100. Piirikaubanduse tingimustes aastatel 2016–2018 viidi Eestis toodetud aktsiisikaupa Läti piiripoodidesse, kust see toodi ostjate poolt Eestisse tagasi Läti aktsiisiga. Selline olukord ei aidanud kasvatada aktsiisitulusid ega vähendada tõhusalt tarbimist. Eeldame, et vähese alkoholiaktsiisi tõusu tulemusena säilib endine olukord alkoholiga seotud ettevõtluses, tarbimise kasv aeglustub ning piirikaubandus ei hoogustu.

Absoluutalkoholi liitritesse arvestatuna tarbitakse Eestis rohkem lahjemaid alkohoolseid jooke. Kui 2021. aasta andmetel oli kange alkoholi (muu alkohol) kogus inimese kohta vanuses 15 ja enam aastat 4,46 absoluutalkoholi liitrit, siis lahjema alkohoolse joogi (vein, õlu, muu lahjem alkohol) kogus oli 6,6 absoluutalkoholi liitrit. Kange ja lahja alkoholi tarbimise vahekorda aktsiisimäära tõstmisega ei mõjutata, sest aktsiisi tõstetakse ühtlaselt.

Alkoholi 2022. aasta aktsiisitulu kasvas ligi 8% võrreldes 2021. aastaga, samas jääb laekumine veel alla 2016. aastale, mil koguti aktsiisi 251 miljonit eurot (2022. aastal 240,8 mln eurot). Läti suunalt pidurdus piirikaubandus nii aktsiisilangeamise tulemusena 2019. aastal kui ka seoses piiriületuste piirangutega COVID-19 pandeemia tingimustes. Pandeemia perioodil (2020 ja 2021) vähenes Eestit külastanud turistide arv, mis mõjutas Eestis tarbitud ja Eestist kaasa viimiseks ostetud alkoholi koguseid. Suurem osa alkoholiaktsiisist laekub kangelt alkoholilt, mis on 56%, sellele järgneb aktsiis õllelt, mis on 26% ja aktsiis veinilt, mis on 12%. Vahetoote (nt portvein) ja kääritatud joogi (nt õunavein) aktsiisilaekumise osatähtsus kokku on ligi 6%. Alkoholiaktsiisi osakaal maksulaekumistes ja riigi tuludes on viimaste aastate jooksul järjest vähenenud, vt tabel 10. Vaid 2022. aastal on kõnealune näitaja veidi tõusnud. Aktsiisitõusu tulemusena võib aktsiisitulu osakaal maksulaekumistes edaspidi suurened.

Tabel 10. Alkoholiaktsiisi osakaal maksulaekumises ja riigi tuludes (%)

Aasta	Osakaal maksulaekumises	Osakaal riigi tuludes
2016	3,3	2,9
2017	2,7	2,4
2018	2,7	2,3
2019	2,4	2,1
2020	2,2	2,0
2021	2,1	1,8
2022	2,2	1,9

Allikas: EKI aastaraamat 2022 lk 43

EKI andmetel on alkoholi müügikohtade arv suurenenud kõikides maakondades ja kokku üle Eesti on müügikohtade arv kasvanud 8597 müügikohalt 2021. aastal 9082 müügikohani 2022. aastal. Statistikaameti andmetel kasvas keskmine brutokuupalk 2022. aastal 20% võrreldes 2019 aastaga. Samas ei tähenda palgakasv võimekust osta rohkem alkoholi, sest kallinenud on paljude esmatarbekaupade hinnad ning ka elektrihind oli vahepeal väga kõrge.

Tabel 11. Keskmine brutokuupalk Eestis

Aasta	Palk
2017	1221
2018	1310
2019	1407
2020	1448
2021	1548
2022	1685

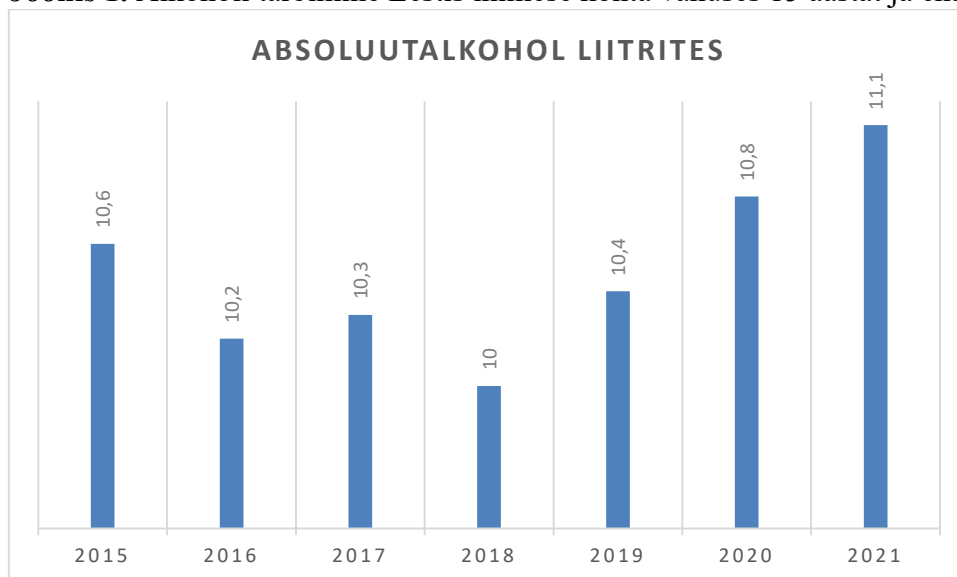
Leibkonnaliikmete kulutused alkoholile on ajas suurenenud. Statistikaameti 2020. aasta andmetel kulutati alkoholile ühe leibkonnaliikme kohta aastas 122,8 eurot, mis on 8% rohkem kui 2019. aastal, samas kui keskmine brutokuupalk kasvas vaadeldaval perioodil ligi 3%. Statistikaamet teeb järgmine uuringu leibkonnaliikmete 2024. aasta kulutuste kohta.

Tabel 12. Kulutused alkoholile ühe leibkonnaliikme kohta aastas

Aasta	Kulu eurodes
2012	85,9
2015	106,9
2016	107,5
2019	113,4
2020	122,8

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse RAKE poolt valminud analüüsi „Eesti leibkondade maksukoormuse jaotus ning maksuvaba tulu reformi mõjuanalüüs“ alusel kulub leibkondadel alkoholile üldiselt 2% kuludest. Sissetuleku korral vahemikus 1400 kuni 1600 eurot kulus alkoholile 3% kuludest 2020. aastal.

EKI andmetel on alkoholi tarbimine inimese kohta vanuses 15 aastat ja enam pärast aktsiisilangestust 2019. aastal aeglaselt tempos kasvanud. 2021. aastal oli see näitaja 11,1 absoluutalkoholi liitrit, vt joonis 1.

Joonis 1. Alkoholi tarbimine Eestis inimese kohta vanuses 15 aastat ja enam

Aktsiisitõusu tulemusena 2024. aastal tuleb veinilt (0,75 liitrit) maksta rohkem aktsiisi 0,05 eurot, õllelt (0,5 liitrit, 4,7%vol) ja siidrilt (0,5 L) 0,01 eurot ning viinalt (0,5 liitrit ja 40%vol) 0,19 eurot. Tabelis 13 toodud hindade näitel kasvab veini hind koos käibemaksuga (22%) 0,20 eurot, viina hind 0,36 eurot ning õlle ja siidri hind 0,04 eurot.

Tabel 13. Alkoholi aktsiisitõusu mõju hinnale 2024. aastal

Toode	Hind 2023	Maksudeta hind	Aktsiisi-summa 2023	Aktsiisi-summa 2024	Hind (käibemaksuga) 2024
Vein (0,75 L)	8,00	5,56	1,11	1,16	8,20
Viin (40%, 0,5 L)	8,00	2,9	3,76	3,95	8,36
Õlu (4,7%, 0,5 L)	1,40	0,87	0,30	0,31	1,44
Siider (0,5 L)	1,50	0,93	0,32	0,33	1,54

Alkoholiaktsiis tõstetakse mõõdukas tempos, mis eeldatavasti ohjab alkoholi tarbimise kasvutrendi, suurendab aktsiisilaekumist, samas ei suurenda oluliselt piirikaubanduse mahtu. Teadaolevalt plaanib ka Läti aktsiisitõusu, konkreetsed otsused on Lätis veel langetamata.

Alkoholi aktsiisimäärad (tavamäärad) lähiriikides on toodud tabelis 14.

Tabel 14. Lähiriikide alkoholiaktsiisi määrad 2023. aasta jaanuaris

Toode	Ühik	Eesti	Läti	Leedu	Soome
Õlu	1% kohta 100 L	12,70	8,20	8,60	38,05
Vein ja kääritatud jook (siider jmt)	100 L	147,82	111,00	199,00	421,00
Vahetooded	100 L	289,33	185,00	308,00	771,00
Muu alkohol	1% kohta 100 L	18,81	17,24	23,10	50,35

Eesti kogub alkoholiaktsiisi ühe elaniku kohta rohkem kui Läti ja Leedu. 2021. aasta andmetel koguti Lätis alkoholiaktsiisi ühe elaniku kohta 130 eurot, Leedus 152 eurot ja Eestis 168 eurot.

Mõju olulisus:

Alkoholi aktsiisitõus ei mõjuta negatiivselt Eesti majandust ega ettevõtlusmaastikku tervikuna. Tarbijale alkohol veidi kallineb, kuid tulenevalt aktsiisist mitte sellises ulatuses, mis tooks kaasa suurenenud huvi soetada toodet teisest riigist. On tõenäoline, et alkoholiaktsiisi kavandatud tagasihoidlik, kuid stabiilne tõus ohjab alkoholi tarbimise kasvutrendi, samas ei suurenda piirikaubanduse kasvu riski. Lähiriikide aktsiisimäärad on toodud tabelis 14 (vt eespool). Alkoholiaktsiisi mõjusid analüüsitakse Rahandusministeeriumis regulaarselt. Igakuiselt jälgitakse ja analüüsitakse olukorda aktsiisilaekumiste andmete kaudu, lisaks kohtutakse kord poolaastas ettevõtjate esindajatega, et arutada turuolukorda ja probleeme nende olemasolul. Iga-aastaselt koostab Eesti Konjunkturiinstituut (EKI) põhjaliku ülevaate alkoholi turust, tarbimisest ja kahjustest Eestis. Kõnealuseid andmeid avaldatakse aastaraamatus „Alkoholi

turg, tarbimine ja kahjud Eestis. Aastaraamat 20..“. Aastaraamat on leitav EKI kodulehelt ning peatselt ilmub aastaraamat 2022. aasta kohta. Tulenevalt nimetatud ülevaatest ja regulaarsetest analüüsides ei ole järeldamine vajalik.

Ebasoovitavate mõjude risk:

Aktiisitõusust tulenevaid olulise mõjuga ebasoovitavaid riske ei ole. Mõõdukas aktiisitõus ei mõjuta salaturu ega piirikaubanduse kasvu oluliselt. EKI hinnangul on salaalkoholi turg ja tarbimine püsinud viimastel aastatel madalal tasemel, sest 2021. aastal oli seisukord majanduses hea, palgad suurenesid hindadest kiiremini ja puudus vajadus illegaalse alkoholi järele. Kogu viinaturust moodustas illegaalne alkohol 2021. aastal 7–9%.

Piirikaubandus Läti suunalt vähenes oluliselt tulenevalt aktiisilangeamisest 2019. aastal ja pandemiapiirangutest. Kui 2019. aastal käis Lätist alkoholi soetamas EKI küsimustele vastanutest *ca* 33%, siis 2020. aastal oli see osatähtsus 23% ja 2021. aastal 11%. Läti piiri lühiajaliselt ületanud autode arv Eestist vähenes 76% 2021. aasta esimeses pooles võrreldes sama perioodiga 2019. aastal. Eestis tarbimisse lubatud kange alkoholi (muu alkohol) kogus suurenes samal perioodil 43%. Kange alkoholi tärned Läti piiriala poodidesse vähenesid 83% 2021. aastal võrreldes 2019. aastaga.

Mõju sihtgrupi halduskoormusele: muudatus ei mõjuta halduskoormust.

6.2. Kavandatav muudatus: tubakatoodete aktiisitõus aastatel 2024–2026

Kaasnev mõju: mõju majandusele ja tervisekäitumisele

Sihtrühm: tubakatoodete käitlejad ja tarbijad

Mõju ulatus:

Eestis on 25 tubakaaktiisi maksjat. Tubakatoodetest toodetakse Eestis nikotiinipatju. Nikotiinipatjade tootmiseks on väljastatud neli aktiisilao tegevusluba, nendest üks ei ole tootmist veel alustanud.

Sigarettidelt kogutud aktiis moodustab ligi 92% tubakaaktiisi tulust. Suitsetamistubaka aktiisimääraga maksustavate toodete aktiisitulu osatähtsus on kasvanud. Kui 2016. aastal moodustas see 2,5%, siis 2022. aastal on see 6,5%. Suitsetamistubaka aktiisitulu kasvule on kaasa aidanud uut liiki toodete populaarsuse kasv, need on näiteks suitsetamistubaka aktiisimääraga maksustatavad nikotiinipadjad. Nikotiinipatjade aktiisitulu moodustab 42% suitsetamistubaka aktiisimääraga maksustavate toodete aktiisitulust. Aktiisitulu tubakatoodetelt on aasta-aastalt kasvanud, 2021. aastal on kasv 5% ja 2022. aastal *ca* 2%.

Tubakatoodete tootjatele mõju praktiliselt puudub, sest Eestis ei toodeta klassikalisi tubakakatooteid. Nikotiinipatjade tootmist alustati Eestis 2020. aastal. Nende toodete aktiisitulu moodustab 2,7% kogu tubakaaktiisi laekumisest. Aktiisitõusu 5% tulemusena ei teki olulisi negatiivseid mõjusid käitlejatele, pigem säilib praegune olukord.

Sotsiaalministeeriumi tellitud ja Balti Uuringute Instituudi 2023. aastal valminud uuringu „Tubaka- ja nikotiinitoodete tarvitamise uuring“ andmetel tarvitab igapäevaselt tubakatooteid 23% küsitletud elanikkonnast (1002 vastanut vanuses 16–64 aastat), õpilaste seas on see osatähtsus 7% (720 vastanut vanuses 11–18). Kõige levinumad tubakatooted Eestis on sigaretid, e-sigaretid ja nikotiinipadjad. Kui elanikkonna seas on populaarseimaks tooteks

tavapärased sigaretid, siis õpilaste puhul e-sigaretid. Tubakatoodete eelistustes loeb 57% elanikkonnast toote maitset oluliseks, õpilaste seas on see osatähtsus 67%. Uuringust ilmnes, et õpilased soetavad tubakatooteid peamiselt sõprade kaudu (ca 61% juhtudest) ja 38% juhtudest diilerite kaudu. Õpilased vanuses 14 ja 15 märkisid 33%-il juhtudest, et saavad vabalt osta tubakatooteid kioskist ja tanklatest, kuigi tubakaseaduse alusel on tubakatoodete müük alaealisele keelatud. Kui tubakatoodete tarvitamise põhjuseks nimetas elanikkond esmajärjekorras harjumust, seejärel sõltuvust ja kolmandaks naudingut, siis õpilaste puhul on esikohal nauding, seejärel rahustav mõju, seltskond ja uudishimu. Üldiselt ei kajastunud vastustes, et mingit liiki tubakatoote (nt e-sigaret) tarbimine aitaks loobuda suitsetamisest või säästaks tervist rohkem kui teine.

Norstat Eesti AS 2023. aastal valminud uuringu andmetel tarbib 75% tubakatoodete tarvitajatest tavasigarette. Tavasigarette tarbimine väheneb ca 5% aastas ja e-sigarette tarbimine on kasvutrendis. E-sigarette tarbijatest 57% suitsetab ka tavasigarette. Paljudel juhtudel kasutavad ka kuumutatavate tubakatoodete ja nikotiinipatjade tarbijad lisaks uut liiki toodetele ka tavasigarette. Norstat Eesti AS märgib, et uudsetest tubakatoodetest paistab silma e-sigarette kasutamise kiire kasv seoses toote populaarsusega noorte hulgas. Noorte hulgas on e-sigarette kasutamine edestanud tavasigarette. E-sigarette tarbijaid on 32% tubakatoodete tarbijatest.

Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskuse RAKE poolt valminud analüüsi „Eesti leibkondade maksukoormuse jaotus ning maksuvaba tulu reformi mõjuanalüüs“ alusel kulub leibkondadel tubakatoodetele üldiselt 1% kuludest ning sissetuleku korral vahemikus ca 400–600 eurot ja 900–1100 eurot (sissetulekudetsiilid I, II, IV ja V) tõusis kulu 2%-le.

Käibemaksu ja sigarettide aktsiisimäära tõstmise tulemusena 2024. aastal kasvab sigarettide kaalutud keskmine jaehind 4,87 eurolt 2023. aasta eeldatavatel andmetel 5,17 eurole 2024. aastal, see on 6%. Sigarettidelt minimaalselt makstava aktsiisisumma tõstmise tulemusena peab 2024. aastal maksuma aktsiisi vähemalt 3,56 eurot pakilt (20 tk). 2024. aastal moodustab aktsiis sigarettide eeldatavast kaalutud keskmisest jaehinnast 68,86%. Aktsiisi osatähtsus sigarettide kaalutud keskmises jaehinnas on kooskõlas Euroopa Liidu miinimumnõudega, mis on 60% sigarettide kaalutud keskmisest jaehinnast. Sigarettide kaalutud keskmise jaehinna (edaspidi KKJ) muudatused tulenevalt aktsiisitõusust ja mõjutatuna käibemaksumäära muutumisest (20%lt 22%) on toodud allpool lisatud tabelis.

Tabel 15. Sigarettide eeldatav kaalutud keskmine jaehind (KKJ) aastani 2026 ja aktsiisiandmed

Sigaretid	2023	2024	2025	2026
Sigarette KKJ (euro)	4,87	5,17	5,40	5,65
Aktsiisisumma sigarettide KKJ alusel (euro)	3,39	3,56	3,74	3,93
Aktsiisisumma osatähtsus sigarettide KKJ-s	69,61%	68,86%	69,26%	69,56%
Minimaalselt makstav aktsiisisumma pakilt	3,21	3,38	3,55	3,73

Suitsetamistubaka aktsiisitõus on oluline vältimaks soodsamalt maksustatud asendus-tubakatoodete tekkimist. Suitsetamistubakat tarbib väike osa suitsetajatest ning nagu varem märgitud, on suitsetamistubaka aktsiisitul 6% kogu tubakaaktsiisi tulust. Käsitsi keeratud sigarette suitsetavad pigem mehed, neid on ca 9% iga päev suitsetavatest 16–64-aastastest meestest. Nikotiinipatju tarbib ca 6% tubakatoodete tarbijatest ja kuumutatavaid tooteid ca 10%

tubakatoodete tarbijatest. Norstat Eesti AS on arvamisel, et kuumutatavate tubakatoodete ja nikotiinipatjade tarbijate arv on stabiliseerumas.

Sigarite ja sigarillode aktsiisitõus mõjutab vaid nende toodete hinda, millelt makstakse aktsiisi vähem, kui uus minimaalne aktsiisisumma (222 €/1000 tk). Näiteks kuue eurose sigari hind ei muutu minimaalselt makstava aktsiisisumma 10% tõstmise tulemusena, sest toote aktsiisisumma ületab minimaalselt makstavat aktsiisisummat mitu korda, vt tabel 16. Sigarite hinda mõjutab käibemaksu tõus, nt kuue eurone sigar kallineb 10 senti, kui käibemaks on 22%. Muutub sigarillode hind, millelt makstakse aktsiisi minimaalse summa piires. Aktsiisitõusu ja käibemaksumäära tõusu tulemusena kallineb sigarillo 0,6 eurolt 0,62 eurole.

Tabel 16. Sigarite ja sigarillode jaehinna muutumisest

Toode	Jae-hind 2023	Min aktsiisi-summa 2024	Aktsiisimäär alusel aktsiisisumma 2023	Maksudeta hind (käibemaks, aktsiis)	Maksmisele kuuluv aktsiis 2024	Uus hind käibe-maksuga 2025
Sigar 1 tk	6,00	0,222	0,75	4,25	0,75	6,00 (KM 20%) 6,10 (KM 22%)
Sigarillo 1tk	0,60	0,222	0,211	0,29	0,222	0,62 (KM 22%)

E-sigarettide vedelik kallineb aktsiisitõusu tulemusena 10 senti. Arvestades aktsiisi ja käibemaksumäära muutumist kokku, kallineb e-sigarettide vedelik 23 senti, kui lähtume 8 eurosest hinnast 10 milliliitri kohta, vt tabel 17.

Tabel 17. E-sigarettide vedelike jaehinna muutumine

Toode	Jae-hind 2023	Aktsiis 2023	Aktsiis 2024	Maksudeta hind (käibemaks, aktsiis)	Jaehind käibemaksuga (22%) 2024
E-sigarettide vedelik (10 ml)	8,00	2,00	2,10	4,67	8,23

Eelnõus sätestatud aktsiisitõus on kooskõlas üldise eesmärgiga tõsta aktsiisi kooskõlas elanikkonna sissetulekute kasvuga, mis on oluline tervisekaitse seisukohast. Aktsiisil on oluline tähendus elanike tervisekäitumise mõjutamisel. Mõõdukas aktsiisitõus aitab kaasa tubakatoodete tarbimise vähendamisele viisil, et tarbijal ei teki tugevat stiimulit eelistada salaturu kaupa.

Lähiriikide aktsiisimäärad on toodud alljärgnevas tabelis. Sigarettide kaalutud keskmine jaehind 2022. aasta andmetel on Eestis kõrgem võrreldes Lätiga 18% ja Leeduga 13%. Samas kogutav aktsiisisumma on 20% kõrgem Läti ja 23% Leedu vastavast näitajast.

Tabel 18. Sigarettide ja suitsetamistubaka aktsiisimäärad 2023. aasta jaanuaris

Riik	Sigarettide aktsiisimäär eurodes 1000 tk kohta			Kaalutud keskmine jaehind 2022 (€/pk), sulgudes aktsiisisumma	Suitsetamistubakas (€/kg)
	Fikseeritud summa	Proportsio-naalne osa aktsiisist	Minimaalselt makstav aktsiisisumma		

Soome	90,60	52%	343,20	8,90	73,50 + 52%
Eesti	96,30	30%	160,50	4,67 (3,23)	107,00
Läti	104,00	15%	135,90	3,97 (2,68)	91,90
Leedu	79,60	25%	130,00	4,14 (2,63)	104,60

E-sigarettide vedelike aktsiis lähiriikides on toodud tabelis 18. Teada on, et Leedus tõstetakse 2024. aastal e-sigarettide vedelike aktsiis 0,25 eurole milliliitri kohta.

Tabel 19. E-sigarettide vedelike aktsiisimäär

Riik	Aktsiis €/ml kohta
Eesti	0,20
Läti	0,20
Leedu	0,19
Soome	0,30
Rootsi	0,19
Taani	0,20

Mõju olulisus:

Tubakatoodete aktsiisitõus on oluline, et nende kättesaadavus ei suureneks. Samas ei ole mõju oluline arvestades Eesti majandust ja ettevõtlusmaastikku tervikuna. Tubakatoodete laekumist analüüsitakse Rahandusministeeriumis igakuiselt. Kord poolaastas kohtutakse ettevõtjatega, et arutada turuolukorda ja erinevaid probleeme nende olemasolul. Tubakatoodete tarbimist analüüsib regulaarselt Tervise Arengu Instituut (TAI). Iga kahe aasta tagant uuritakse täiskasvanud inimeste tervisekäitumist, sh tubakatoodete tarbimine. Iga nelja aasta tagant uuritakse kooliõpilaste tervisekäitumist. TAI kodulehel on avaldatud uuring täiskasvanud rahvatiku tervisekäitumise kohta 2022 aastal. Samuti on kodulehelt leitav Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring 2018 ja 2022 aasta kohta. Eesti Konjunkturiinstituut (EKI) kogub ka tubakaturu andmeid. EKI poolt on vormistatud aastaraamat „Tubakatoodete turg ja tarbimine Eestis. Aastaraamat 2021“. Kuna tubakaturgu analüüsitakse regulaarselt, ei ole järelhindamine vajalik.

Ebasoovitavate mõjude risk:

Ebasoovitavaid olulisi mõjusid ei ole tuvastatud. Tubakatooteid ei ole olnud piirikaubanduse objektiks, pigem kaasnevak kaubaks Lätist toodud alkoholile. Mõõdukas aktsiisitõus Eestis ja tõenäoliselt ka naaberriikides vähendab piirikaubanduse kasvu riski.

Rahvusvaheline turu-uuringute ettevõtte NielsenIQ koostab 2 korda aastas tubakatoodete tühja paki uuringut välisriigi päritolu sigarettide osakaalu kindlaks tegemiseks. Viimastel andmetel 2022. aasta kohta on võõrriigi päritolu sigarettide osatähtsus 10,3%. Võltsitud toodete osatähtsus on ca 1,2%. Suurem osa salakaubast on Valgevene päritolu.

6.3. Kavandatav muudatus: sigarite ja sigarillode puhul maksumärgile trükitava hinna täpsusastme kehtestamine ning erandi kehtestamine müügi piiirangu kohaldamisele.

Nimetatud muudatused ei too kaasa hindamist vajavaid mõjusid. Muudatused vähendavad ettevõtjate ja maksuhalduri halduskoormust.

6.4 Kavandatav muudatus: põllumajanduses kasutatava eriotstarbelise diislikütuse maksustamine tasemel 21 eurot 1000 liitri kohta.

Kaasnev mõju: mõju majandusele

Sihtrühm: põllumajandussektori ettevõtjad

Mõju ulatus: muudatus avaldab mõju kõigile põllumajandussektori ettevõtjatele, kellel on õigus kasutada eriotstarbelist diislikütust. Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisivähendusega jätkamine võimaldab kütusemüüjatel potentsiaalselt seda kütust müüa ka 2024. aastal ligikaudu 10 senti võrra (aktsiis ja käibemaks) liitri kohta soodsamalt, eeldusel et nii hulgi- kui ka jaemüüjad kannavad aktsiisilangemise kütuse lõpphinda täielikult edasi. Eriotstarbelise diislikütuse hulgimüügihind käesoleva aasta aprillis on olnud veidi alla 1 euro liitri kohta. Maksu- ja Tolliameti andmetel ostetakse hulgimüügist umbes 90% eriotstarbelise diislikütuse kogusest.

Balti riikide võrdluses on Eestis kavandatav eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäär 21 eurot konkurentsilt madalaim. Lätis on masinate, mida kasutatakse põllumaa harimiseks, põllukultuuride tootmiseks, teatud marjade kasvatamiseks ning kalakasvatuseks, lubatud kasutada eriotstarbelist diislikütust aktsiisimääraga 62,1 eurot 1000 liitri kohta. Leedus on lubatud kasutada põllumajanduses ja kalanduses eriotstarbelist diislikütust aktsiisimääraga 60 eurot 1000 liitri kohta.

Mõju olulisus:

Mõju majandusele tervikuna on pigem väheoluline. Eriotstarbelise diislikütuse kasutamine parandab piiratud määral põllumajandustootjate konkurentsivõimet ja aitab säilitada selles sektoris hõivatute töökohti. Kui eriotstarbelist diislikütust kasutaval ettevõtjal on kütusekulu osakaal tegevuskuludes 20%, siis püsib muudatuse tulemusena tema summaarne tegevuskulu 1,4% võrra madalam, võrreldes olukorraga kui eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäär oleks 10 senti võrra kõrgem liitri kohta. Madalamast aktsiisimäärast tulenevalt ei ole prognoositud eriotstarbelise diislikütuse mahtude kasvu.

Ebasoovitavate mõjude risk:

Ebasoovitavaid olulisi mõjusid ei ole tuvastatud. Maksu- ja Tolliamet kasutab eriotstarbelise diislikütuse sihtotstarbelise kasutamise kontrollimiseks olemasolevat ressursi. Soodusmääraga ja tavamääraga maksustatud diislikütuse aktsiisimäärade erinevus on ka praegu väga suur ja diislikütuse aktsiisi kavandatud tõusude tõttu suureneb see järgneval kolmel aastal veelgi.

Väärkasutamise riski olulise tasakaalustajana saab välja tuua alates käesolevast aastast rakendunud muudatuse vedelkütuse erimärgistamise seaduses, mis võimaldab eriotstarbelist diislikütust osta ainult neil juriidilistel isikutel ja füüsilisest isikust ettevõtjatel, kellel on põllumajandustoetuste ja põllumassiivide registri andmetel ostuõigus eriotstarbelise diislikütuse soetamiseks. Kütusemüüja peab enne igat müüki kontrollima, kas isikul või tema esindajal on ostuõigus ja esindajal esindusõigus eriotstarbelise diislikütuse ostmiseks. Ostuõigus puudutab põllumajandus- ja kalandussektorit. Nimetatud vedelkütuse erimärgistamise seaduse muudatused vähendavad eeldatavalt eriotstarbelise diislikütuse väärkasutust. Kõnealune muudatus on juba mõjutanud eriotstarbelise diislikütuse müüdud koguseid. 2023. aasta esimese kvartali müügid on võrreldes eelmise aastaga vähenenud 42% (jaemüük -73% ja hulgimüük -39%). Ka uuele kütusemarkerile üleminek järgmise aasta algusest vähendab väärkasutuse riski.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Aktsiisimäärade muutmine ei too kaasa täiendavaid kulusid ega tegevusi muudatuste rakendamiseks. Aktsiisimäärade 5% tõstmine suurendab nii käesoleval aastal kui järgmistel aastatel riigieelarve tulusid, vt tabel 20. Käesoleva aasta tulude suurenemine on seotud eelkõige varumistega, mis on tavapärane käitumine enne aktsiisimäärade tõstmist. Aktsiisilaekumistele aktsiisitõusu tingimustes avaldavad mõju eelmisesse aastasse jäävad aktsiisikaupade varude soetused, et lükata veidi edasi kõrgema aktsiisi kandumist hinda, ning varude soetused enne järgmise aasta aktsiisitõusu. 2026. aasta aktsiisitulu puhul ei ole arvestatud aktsiisitõusu eelsete aktsiisikauba varude soetamisega, sest 2027. aasta aktsiisitõus otsustatakse edaspidi. Aktsiisitõus 5% ei too kaasa märkimisväärset varumist, prognoositud varude maht jääb ühe kuu tavapärase deklareeritud taseme juurde. Alkoholi puhul varutakse eelkõige kanget alkoholi (muu alkohol) ja õlut ning tubakatoodetest sigarette. Varude rahaline väärtus jääb alkoholi puhul 15 miljoni euro piiridesse ja sigarettide puhul umbes 4,5 miljoni juurde, summad on koos käibemaksuga. Aktsiisitõus pidurdab vähesel määral alkoholi kõikide liikide tarbimist. Alkoholiaktsiisi laekumisele on olulist mõju avaldanud turistide ostude vähenemine. Turistide arvel ei ole kasvu prognoositud, eeldatakse 2023. aasta taseme püsimist. Seega siseriiklik tarbimine võib veidi väheneda, samas ei ole alust eeldada olulist piiriüleste ostude hoogustumist olukorras, kus aktsiisitõus on väike ja tõenäosus, et Läti tõstab aktsiisi, on suur. Aktsiisitõusu mõjud on arvatud Rahandusministeeriumi viimase kevadprognoosiga võrreldes.

Tabel 20. Aktsiisitõusu mõju riigieelarve tuludele mln € (aktsiis koos käibemaksuga)

Muudatus	2023	2024	2025	2026	2027
Alkoholiaktsiisi 5% tõus	14,4	12,2	23,2	19,5	37,8
Tubakaaktsiisi 5% tõus	4,2	8,5	19,5	25,6	30,5

Aktsiisitõusu mõju tarbijahinnaindeksile on alljärgnev.

Tabel 21. Alkoholi ja tubaka aktsiisitõusude mõju tarbijahinnaindeksile

Muudatus	2024	2025	2026
Alkoholiaktsiisi 5% tõus	0,072%	0,074%	0,076%
Tubakaaktsiisi 5% tõus	0,055%	0,060%	0,053%

Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäära langetamisel vähenevad riigieelarve tulud vastavalt alljärgnevas tabelis esitatud mõjudele. Mõju on hinnatud võrreldes olukorraga, kui jääksid kehtima juba seadustatud aktsiisitõusud. Kogustes muutust ei ole prognoositud.

Tabel 22. Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisimäära langetamise mõju aastatel 2024–2027 (mln eurot)

	2024	2025	2026	2027
Eriotstarbeline diislikütus	-3,7	-8,7	-9,7	-10,8

8. Rakendusaktid

Eelnõu rakendamiseks ei ole rakendusaktide muutmine vajalik.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub 2024. aasta 1. jaanuaril. Eriotstarbelise diislikütuse aktsiisilangetus jõustub 2024. aasta 1. mail.

10. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumidele ja arvamuse avaldamiseks Maksu- ja Tolliametile, Eesti Kaupmeeste Liidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Maksumaksjate Liidule, Eesti Õliühingule, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskojale, Alkoholitootjate ja Maaletootjate Liidule, Eesti Õlletootjate Liidule, osaühingule Philip Morris Eesti, aktsiaseltsile British American Tobacco Estonia, Japan Tobacco International Baltic, E-sigareti kaupmeeste liidule, osaühingule Sigari Maja, aktsiaseltsile Rasa Trading Company, Dannemann Cigarrenfabrik GMBH, aktsiaseltsile Eugesta Eesti ja Habanos Nordic Eesti filiaale.